

Vlasto Kopač

1913–2006

✍ Tone Škarja

Vlasto Kopač je bil človek, ki je vzel svojo usodo na rame in jo nosil, kot je najbolj čutil, da je prav.

Rojenice so ga položile v zibelko 3. junija 1913 v Žireh. Po odsluženi vojaščini se je jeseni leta 1934 vpisal na arhitekturo pri profesorju Jožetu Plečniku in se očitno dobro obnesel, saj ga je Plečnik štiri leta pozneje povabil – »da bi nekaj lepega skupaj napravila« – za stalnega sodelavca pri risanju načrtov za ljubljanske Žale in pri nadzoru obrtniških del. Vmes je bil leta 1936 krajši čas zaprt, ker je na vrhu Storzliča narisal srp in kladivo. Politika je bila torej druga vzporednica njegovega življenja. Levičar, komunist, član partije, risar in oblikovalec propagandnih izdaj, ilegalne politične literature in letakov, organizator v študentskih društvih in pri političnih akcijah.

Pot in srce pa sta ga vodila tudi k naravi. Zapisal je: »Po vrnitvi iz zapore (1936) sem šel v Kamniško Bistrico. Gazil in ril sem po snegu čez Presedljalj, Čohavnico do Praga in Korošice dva dni. Bili so sončni dnevi, zlezal sem še na vrh Ojstrice in nikjer ni bilo žive duše. V dolino sem se vrnil spet poln zaupanja vase. Tisto zimo sem božične praznike preživel v snegu na Veliki planini. To je bil začetek moje ljubezni in hrepenenja po gorah, ki traja še danes.«

Vlasto Kopač je bil levičarski študent. S podobno mislečimi je ustanovil Akademsko skupino Slovenskega planinskega društva. Bili so plezalsko usmerjena družčina, ki so bili do pričetka druge svetovne vojne naravnani v jasen cilj: dvigniti nizko raven našega zimskega alpinizma in se usposobiti za plezanje v višjih gorskih. Kopačeve prvenstvene ture so bile severozahodni greben Kočne, grebensko prečenje Brane, jugozahodni greben Planjave, Grintovec z juga in vzhoda, severovzhodna stena Turske gore – na koncu naj bi bile kronane s celotnim grebenskim prečenjem Kamniških Alp. Poleti je plezal manj, a ravno gladka poč v navpični zahodni steni Štruce (Kopač-Baš) je bila vredna, da jo je prvo odkrilo arhitektovo oko.

V predvojnem času je Vlasto Kopač narisal panoramski »Razgled z Grintovca«, ki ga je izdala njegova Akademsko skupina SPD, občasno pa je tudi pisal in risal za PV. Leta 1940 so akademci organizirali šestčlansko zimsko odpravo v Durmitor: s smučmi iz Nikšiča skozi Šavnik v Žabljak (kakih 100 km), nato pa vrsta prvih zimskih vzponov na tamkajšnje dvatisočake.

Z italijansko zasedbo Ljubljane leta 1941 se je za Kopača končala doba Plečnikovih Žal in alpinizma; povsem ga je okupiralo delo v grafičnih delavnicah – tehnikah – ilegalne Ljubljane. Ker je bil tako uporaben, delaven in domiseln, ga niti v partizane niso pustili. Takoj po kapitulaciji Italije in nemški zasedbi Ljubljane ga je aretirala domobranska policija in od 6. januarja 1944 do konca vojne je bil v koncentracijskem taborišču Dachau. Ta je pomenil stalno smrtno nevarnost, podhranjenost, bolezni, a tudi čas solidarnosti, delovanja ilegalne politične organizacije, pričakovanja osvoboditve. Preživel je ob zavesti, da zatiralci ne morejo preživeti.

Po vojni je oblast Kopača vključila v gradnjo in obnovo porušenih naselij, sam pa se je kot predsednik PD Ljubljana Matica posebej posvetil obnovi požganih ali zanemarjenih in izropanih planinskih postojank. Treba je bilo poživiti ohromelo slovensko planinsko organizacijo. Poskrbel je, da je bil alpinizem

poudarjen v takratni organiziranosti našega planinstva. Bil je drugi predsednik Odbora za planinstvo in alpinizem pri Fizkulturni zvezi Slovenije, takratni obliki Planinske zveze Slovenije. Vodil je prvi alpinistični tečaj po vojni in organiziral obnovo starih ter ustanovitev novih alpinističnih odsekov. Poskrbel je za izdelavo derez, cepinov, klinov, plezalnikov, vetrovk in za uvoz ameriških vojaških plezalnih vrvi, znamenitih zelenih najlonk. Nič manjše pozornosti ni namenil razvoju GRS. Sploh je prepričal takratni športni vrh Slovenije, da planinstvo niso le množice v gorah, pač pa tudi alpinistika in gorsko reševanje. Načrtoval in vodil je gradnjo bivaka pod Skuto in spomenika padlim v Kamniški Bistrici. To delo je opravljal z veseljem, saj je ob njem prihajal v stik z gorskim svetom, po katerem je hrepenel vsa štiri vojna leta.

Dolžnost slovenskega planinskega predsednika je opravljal le slabo leto. Oktobra 1947 ga je namreč aretirala Udba in po desetih mesecih postopkov, podobnih gestapovskim, a obogatenih s sovjetskimi metodami in domačimi domisljicami, je »priznal« vse in bil leta 1948 obsojen na smrt. Vendar se je največja teža smrtoželjnosti oblasti ohladila že pri izvršitvi obsodbe nad prvo skupino dahavcev, tako da so mu kazen spremenili v zaporno (in jo pozneje še skrajšali).

Kopač je že kmalu po obsodbi, čeprav za rešetkami, postal družbeno koristen arhitekt ter risar prvih dveh »pravih« planinskih zemljevidov, Julijcev in Kamniških Alp. Kljub izpustitvi leta 1952 se je njegov zapor nadaljeval še dolga leta zaradi odmaknjenosti in strahu ljudi. Spomeniško varstvo, spomeniki in predvsem arhitektura Velike planine, njen prenos na turistično naselje, so bili področje Kopačevega dela v počasnem celjenju vojnih in povojnih brazgotin. Obnova Plečnikovih Žal, že namenjenih propadu, ker so s svojo belino senčile brezdušnost novih, je več kot simbolično zadnje večje strokovno delo Vlasta Kopača.

Človek za vse čase

Vlasta Kopača sem najprej spoznal bolj mimogrede, ko smo v Kamniški Bistrici posedali po opravljenih turah in me je pritegnilo njegovo petje starselskih ljudskih pesmi, tistih otožnih in rit-

mičnih balad, ki se ohranjajo v alpskih dolinah kot odmev tisočletij. In njegove risbe pastirskih in planšarskih potrebščin! In njegova prijaznost, blaga in odmaknjena, zavezanost delu, delu čez vse in za vse! Ko sem bil pri njem doma, med starimi predmeti, pod policami knjig, med slikami njegovega očeta in njegovimi, sem zadihal okolje, ki ga je podpiralo in mu dajalo moč, notranjo trdnost, da je preživel stvari, katerih le delček bi marsikoga zlomil. Vsak mora imeti svojega dobrega duha ali angela, Vlasto ga je imel. Pomembno mu je bilo preživeti: na koncu vsakega predora so bili gore, delo, žena in tudi prijatelji.

Vsi udarci življenja, razsekana alpinistična pot, obsojen od nasprotnikov in svojih, človek s častmi in zadnja smet v človeškem podzemlju ga niso odvrnili od poslanstva: delati, kar je prav in dobro – in to kar najbolje. Delal je za druge, zanesel se je nase, na nezmožljivi notranji kompas. Zanj mirno lahko rečemo, da je bil »človek za vse čase«. Pokončen, ponosen, miren, zvest, dober. Na njem je bilo vsekakor nekaj trajnosti arhitekture. Bil je častni predsednik Planinske zveze Slovenije, vreden njenega trajnega spomina. Brez takih stebrov nas Slovencev že zdavnaj ne bi bilo. Spravljen s seboj je mirno zaspal pozno zvečer 27. aprila 2006. ○

Na Kamniškem sedlu (1946). Spodaj: Uroš Zupančič, Marjan Keršič - Belač, Maks Medja; zgoraj: Vlasto Kopač in Daro Dolar